

Mist hugin at keypa fast-food klæði

Tjóðhild Patursson

– Eg havi mist hugin at keypa fast-made klæði, sigur Randi Samsonsen. Randi er tekstildesignari við stórar vitan un tekstil og klæðnaidnaðin – bæði tær ljótu síðurnar, og teir vökru lítlu spirarnar, ið byrja at blóma.

Klæði gerast bíligari og bíligari, og vit keypa fleiri og fleiri. Vit blaka klæðini burtur, tá ið tey enn hava 70% av livitiðini eftir, og endunýtsluhandlarnir verða yvirfloymdir av klæðum. Baksíðan av madaljuni er ikki vökur. Klæðnaidnaðurin er hin næstmest dálkandi ídnaðurin í heiminum. Afturat stóru dálkingini eru vánaligu arbeiðskorini við til at gera júst hendan ídnaðin til ein av teimum mest útskeldaðu ídnaðunum. Tað kann virka tyngjandi og óyvirskoðiligt at fáa eyguni upp fyri baksíðuni av klæðnaidnaðinum. Tí hvussu skulu vit nú keypa klæði? Skulu vit øll steðga við at pynta okkum? Og øll ganga í leysum grá-grønum kjólum gjørdum úr hampi ella notum?

IKKI PANIKKA, UPPLÝS
TEG OG KEYP MINNI

– Fólk mugu ikki fara í panikk, men heldur hugsa, at hetta er ein prosess, sigur Randi Samsonsen. Skiftið frá umhvørvisdálkalkandi til burðardygt kann ikki henda yvir nátt, men hendir so líðandi. Tað, vit kunnu gera her og nú, er at keypa minni, keypa klæði, ið halda betur (bæði í stili og styrki) og at royna at stuðla teimum sniðgevunum

og framleiðarunum, ið royna at ganga nýggjar og meira burðardyggar vegir.

– Eg havi lært meg sjálva at ikki vera impulskeypari. Oftast hvørvur trongdin at keypa aftur eftir eini løtu, sigur Randi Samsonsen. – Eg plagi at siga, at um havi gloymt teg aftur eftir fimm tímum, so skuldi tað ikki vera vit bæði.

Vitanin um stóru dálkingina av klæðnaidnaðinum hevur gjørt, at Randi hevur mist hugin at keypa sokallað »fast-food« klæðir, og istaðin hugsar »hevði dóttir mín kunna arvaá hetta?«. Tí tað er ikki einans framleiðslan av klæðum, sum er dálkandi, men eisini stóra burturkastið, sum stendst av vánaligu góðskuni, umframt at vit koyra klæðini burtur, tá tey bara hava tænt 70% av síni livitið.

TRUPULEIKIN VIÐ ENDURNÝSTLU

– Vit hava eina fatan av, at vit hjálpa teimum neyðstøddu við at lata klæði til endunýtslustøð sum t.d. Reyða Kross, men hendan fatan er ov einføld, sigur Randi Samsonsen. Randi greiðir frá, at endunýtsluhandlarnir eru um at drukna í klæðum. Reyði Krossur í Havn fær hvørja viku 150 sekkir av klæðum, sum allir skulu sortera av teimum sjálvboðnu starvsfólkunum. Ein brotpartur av klæðunum verður síðan seldur sum endurnýtsluklæði her hjá okkum. Men størsti parturin verður sendur av landinum – Reyði Krossur í Føroyum sendir eina bingju, fulla av klæðum, av landinum hvønn mánað. Tað kostar at senda heilar bingjur við klæðum av landinum, og hetta eru pengar, sum møguliga vóru brúktir betur aðrastaðni í hjálpararbeiðnum.

At marknaðir aðrastaðni í heiminum vera yvirfloymdir av endurnýtsluklæðum, hevur summastaðni havt katastrofalar fylgir fyri lokalu tekstil- og klædnaframleiðsluna – summastaðni

Randi Samsonsen

Mynd: Lorena Sendic Silvera

liggur lokala framleiðslan púra lamin, tí at fólk ikki longur hava fyri neyðini at keypa sær klæðir.

ARBEIÐSVIÐURSKIFTI

– Vit hava barst SO nógv fyri okkara fakfelagsviðurskiftum, sigur Randi Samsonsen, og vísir á vánaligu arbeiðskorini hjá nógvum fólkum, ið arbeiða við at gera okkara klæði. Vit kunnu gera mun, og kunnu velja at siga og hugsa »eg havi virðing fyri tær har í miðeysti og

Asia«. Flestu klæðnamerkini á okkara leiðum arbeiða einans við design og söluprosessini – tekstilframleiðslan og sjálv seymingin er flutt av landinum. Hetta er bíligari. Tá ið ein partur av framleiðsluni fer fram langt uttan fyri landamørkini, kann vera lætt at venda blinda eygað til arbeiðsumstøður og umhvørvisárin av framleiðsluni. Við at velja klæðnamerki, ið seta krøv til arbeiðsumstøðurnar, og aktivt arbeiða við at betra um hesar arbeiðsumstøður, kanst tú vera við til at gera mun.

KEYP FRÁ TEIMUM SMÁU
HELDUR ENN TEIMUM STÓRU

Men hvussu kunnu vit so gera fyri at tryggja okkum at tey, ið gera okkara klæði, hava góð arbeiðskor? Og hvussu kunnu vit tryggja okkum, at atlit verður tikið til at framleiða burðardyggar vørur? Tað er sjálvsagt ógvuliga trupult at tryggja sær. Ein møguleiki, er at keypa nógv minni og soleiðis gera minni skaða, og at kunna teg um trupulleikarnar av klæðnaidnaðinum ger teg betur føra fyri at velja við skili.

Randi Samsonsen nevnið eisini, at vit afturat tí kunnu royna at keypa frá fólkum, vit hava álit á. Hetta er lættari at gera, um tú keypir frá smáum sniðgevum og skræddarum, ið tú persónliga kanst hitta og hyggja í eyguni. Tær stóru fyrirkurnar gerast skjótt andlitsleysar, og tað er lættari hjá teimum at fjala síni andlit, og at missa tamarhaldið á framleiðsluni. Keypir tú frá føroysku sniðgevunum eru tey menniskju, sum tú sært og møguliga hittir í Keypsamtøkuni. Hevur tú spurningar til framleiðsluna, kanst tú altíð spyrja. Við at spyrja um framleiðsluna, vísir tú samstundis sniðgevanum týðningin av at fylgja við í øllum liðum í framleiðsluni, og at tryggja bæði arbeiðsfólk og umhvørvi.

Filmshugskot

Tað finnast nógvir góðir og upplýsandi filmar um klæðnaidnaðin. Ein teirra er *The True Cost*, sum millum annað lýsir stóru gøluna í Bangladesh, tá ið ein framleiðslubyggingur í 2013 fall saman og 1129 fólk doyðu. Eigarnir av bygginginum vóru væl vitandi um vandan. Filmurin finnst á Netflix.

VISTI TÚ ...

... at klæðnaidnaðurin er hin næstmest dálkandi í heiminum?

Fimm ráð frá stilistinum Katrini í Geil

Soleiðis keypir tú klæðir ið halda

1. Passa klæðini, áðrenn tú keypir.
2. Keypt klæði av góðum toyi, tað er slitsterkari, heldur tí longri og mann sparir pengar og dálking.
3. Keypt klæði, tær veruliga dámar at síggja teg sjálva í.
4. Keypt klæði, ið gera teg glaða ikki bert eitt leygarkvöld, men eisini mikumorgun á veg til arbeiðis.
5. Klæði eru hópframleidd út frá nøkrum standardmátum. Lær teg handarbeiði, so tú sjálv kanst laga klæðini til tín kropp og stíl.